

УДК 341.171:346.1:346.5

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО
ІНВЕСТУВАННЯ ТА ПОСТУПУ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ
ДОСВІДУ ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
УКРАЇНИ**

Оксана ВІННИК

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, головний науковий співробітник

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

<https://orcid.org/0000-0002-9397-5127>

Ольга ШАПОВАЛОВА

доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (Київ)

<https://orcid.org/0000-0002-8813-3849>

Стаття присвячена проблемам правового забезпечення інвестування в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови України та ролі в цьому цифровізації. З метою виявлення ефективних правових механізмів інвестування та потенціалу цифровізації в досягненні максимальних результатів залучення та реалізації інвестицій, поступу цифровізації та її соціальному забезпеченню аналізуються нормативно-правові акти України та ЄС щодо зазначених відносин, праці дослідників, новітні проекти, спрямовані на вирішення завдань інвестування повоєнної відбудови та залучення до цього надбань цифровізації.

Виявляються надбання останніх років (прийняття низки нових законів, залучення України до важливих проектів за участі ЄС, Великої Британії/Об'єднаного Королівства, що мають сприяти вирішенню

UDC 341.171:346.1:346.5

**PROBLEMS OF LEGAL SUPPORT FOR
STRATEGIC INVESTMENT AND
DIGITALIZATION PROGRESS USING
EU EXPERIENCE IN MARTIAL
STATUS AND POST -WAR
RECONSTRUCTION OF UKRAINE**

Vinnyk, Oksana

Doctor of Law Sciences, Professor, Corresponding Member of the NALS of Ukraine, Chief Researcher

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine (Kyiv)

Shapovalova, Olga

Doctor of Law Sciences, Professor, Head of the Department

Volodymyr Dahl Eastern Ukrainian National University (Kyiv)

The article is devoted to the problems of legal support for investment in the conditions of martial law and post-war reconstruction of Ukraine and the role of digitalization in this. In order to identify the effective legal mechanisms of investment and the potential of digitalization in achieving the maximum results of investment attraction and realization, the progress of digitalization and its social security, the normative and legal acts of Ukraine and the EU regarding the specified relations, the works of researchers, and the latest projects aimed at solving the investment tasks of post-war reconstruction are analyzed and the involvement of digitization assets in this.

The acquisitions of recent years are revealed (the adoption of a number of new laws, the involvement of Ukraine in important projects with the participation of the EU, Great Britain/United Kingdom, which should

Україною важливих для неї проблем повоєнної відбудови, вдосконалення використання цифрових технологій в ключових сферах суспільного буття) та обставини, що стримують успішний розвиток зазначених відносин (прогалини в чинному законодавстві України щодо державно-приватного партнерства/ДПП, неврахування досвіду ЄС щодо інституційного ДПП за участі кількох дружніх держав, зволікання з систематизацією законодавства про цифровізацію).

Пропонуються заходи, спрямовані на вирішення виявлених проблем в правовому регулюванні відносин інвестування та цифровізації.

Ключові слова: повоєнної відбудова; інвестування; цифровізація; державно-приватне партнерство; досвід ЄС; вдосконалення законодавства

Триваюча війна, розв'язана російськими агресорами проти України, принесла численні руйнування і, відповідно, необхідність відбудови всіх сфер суспільного життя, що зазнали втрат/руйнувань. У зв'язку з цим постає проблема пошуку не лише джерел інвестування, а й ефективних економіко-правових механізмів для забезпечення відбудови зруйнованого окупантами та посилення національної безпеки, включно з економічною її складовою. Значну роль у вирішенні цих проблем відіграє цифровізація, надбання якої стали у пригоді в період коронавірусної пандемії, а згодом – в умовах повномасштабної російської агресії проти України. На цих двох аспектах сучасної правової проблематики (інвестування та використання цифрових технологій) і зроблено акцент в цьому дослідженні.

Зазначені проблеми активно досліджуються українськими [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12] і меншою мірою зарубіжними авторами, проте їх (проблем) складність, швидкі зміни в суспільних відносинах, включно з міжнародною складовою (в т.ч. зміни в політиці дружніх Україні країн-донорів, війна в Ізраїлі та викликана цим необхідність допомоги цій країні) впливають на вирішення порушених тут проблем. Зокрема, ускладнюється пошук ефективних правових механізмів для забезпечення колосальних коштів на повоєнну відбудову України, яка не має відповідних ресурсів і все менше може розраховувати на безоплатну допомогу.

Проблема пошуку коштів для відбудови України (як в період воєнного стану, так і повоенний період) зумовлена: браком власних ресурсів з огляду на втрати України [13] з вини агресора значної частини економічного та робочого потенціалу України (виїзд за кордон в пошуку безпеки); необхідністю залучення колосальних коштів на відбудову стратегічної інфраструктури та інших об'єктів у зв'язку з постійними ворожими обстрілами, допомогою потерпілим від агресора (втрата житла, бізнесу, шкода здоров'ю тощо), розмінуванням та екологічним відновленням забруднених через війну територій [14]; витратами на забезпечення ВСУ, виробництва зброї тощо; обмеженістю можливостей зарубіжних донорів в допомозі Україні, в тому числі і через необхідність допомоги Ізраїлю, що зазнав атак з боку терористів ХАМАСу і перебуває в стані війни; неоднозначним ставленням до російської агресії проти України урядів та провідних політиків низки країн демократичного світу (Угорщини, Словаччини, а протягом останнього року – і в США з боку Д.Трампа та його прихильників, що позначилося на допомозі Україні).

Попри розширення можливостей для інвестування протягом останніх років, в тому числі

help Ukraine solve the problems of post-war reconstruction that are important for it, improving the use of digital technologies in key areas of social life) and circumstances hindering the successful development of these relations (gaps in the current legislation of Ukraine regarding public-private partnership/PPP, failure to take into account the EU experience regarding institutional PPP with the participation of several friendly states, delay in the systematization of digitalization legislation).

Measures aimed at solving identified problems in the legal regulation of investment relations and digitalization are proposed.

Keywords: post-war reconstruction; investment; digitilization; public-private partnership; EU experience; improvement of legislation

внесення низки змін [15] в Закон «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» (умовно – Закон про "інвест-нянь") [16], проблема залучення в Україну коштів на вирішення вищезгаданих проблем залишається вельми актуальною. Передбачені цим актом стимули для залучення приватних інвестицій в Україну сприятимуть збільшенню інвестування, проте навряд чи забезпечать весь чи більший обсяг необхідних інвестицій в повоєнну відбудову (як свідчить оцінка Світового банку станом на початок 2024 р. розмір витрат на відбудову – понад 486 млрд. дол. [17], а з кожним днем війни ця сума збільшується). Хоча проблеми інвестування повоєнної відбудови в центрі уваги низки дослідників (переважно економістів) [2; 3; 18; 19; 20], в тому числі щодо необхідності урахування при цьому комплексу чинників [21]. Разом з тим, малодослідженим є такий правовий механізм, як інституційне державно-приватне партнерство (далі – ДПП) за участі кількох дружніх держав, що передбачено Регламентом ЄС 2021/2085 від 19 листопада 2021 р. «Про заснування спільних підприємств у рамках Horizon Europe та скасування Регламентів (ЄС) № 219/2007, (ЄС) № 557/2014, (ЄС) № 558/2014, (ЄС) № 559/2014, (ЄС) № 560/2014, (ЄС) № 561/2014 та (ЄС) № 642/2014» (далі – Регламент 2021/2085) [22]. Ця стаття має на меті сфокусуватися на згаданому аспекті інвестування та значною мірою пов'язаному з ним правовому аспекті цифровізації, що відіграє значну роль в умовах війни і відбудови зруйнованого, а отже, потребує висвітлення з урахуванням змін в правовому регулюванні відносин, пов'язаних з використанням цифрових технологій та правовому забезпеченні їх застосування з метою соціального спрямування цифровізації як такої в різних умовах – війни, повоєнної відбудови, подолання старих та появи нових загроз суспільному благополуччю.

Виклад основного матеріалу. Триваюча повномасштабна війна, розв'язана російською державою проти України, зміни у світовому співтоваристві (нові війни) та окремих державах (в Польщі – блокування тамтешніми фермерами кордонів з Україною, в США – збільшення популярності колишнього президента Д.Трампа з відповідним критичним ставленням до України та допомоги їй, прихід до влади симпатиків путіна – Словаччина та ін.) впливають на можливості вирішення зазначеної проблеми інвестування України і, відповідно, потребують врахування в процесі проведення дослідження, оскільки відбиваються на його результатах.

Передбачений згаданим Регламентом економіко-правовий механізм інвестування за участі кількох дружніх держав та бізнесу для реалізації стратегічних високовартісних інвестиційно-інноваційних проектів вартий уваги і врахування під час вдосконалення положень Закону України «Про державно-приватне партнерство», який не передбачає ні можливість участі в партнерстві в ролі державних партнерів, крім України та її органів місцевого самоврядування, інших держав, ні інституційної форми партнерства.

Короткий аналіз Регламенту 2021/2085 свідчить про те, що він закріплює особливості застосування інституційної форми державно-приватного партнерства/ДПП загальноєвропейського рівня в рамках програми Horizon Europe щодо заснування 9 спільних підприємств як державно-приватних партнерств для: зміцнення та інтеграції наукового, інноваційного та технологічного потенціалу та співпраці; вирішення проблем глобальних викликів; покращення впровадження інноваційних рішень, спрямованих на вирішення проблем клімату, навколишнього середовища, охорони здоров'я та інших глобальних проблем; сприяння стратегічним пріоритетам Європейського Союзу (ЄС) та економічному зростанню та ін. Членами передбачених зазначеним актом спільних підприємств є: держави-учасниці ЄС; члени-засновники (будь-які юридичні особи, засновані в державі-члені, країні, асоційованій з Horizon Europe, або міжнародній організації, яка визначена як член спільного підприємства відповідно до зазначеного Регламенту або одного з його додатків); асоційовані члени (юридичні особи, засновані в державі-члені, країні, асоційованій з Horizon Europe, або міжнародній організації, які приєднуються до спільного підприємства шляхом підписання листа-зобов'язання відповідно до встановлених вимог). Отже, засновниками та учасниками подібних інституційних ДПП можуть бути кілька дружніх держав (відповідно до Регламенту – члени ЄС) та суб'єкти підприємництва, спроможні виконати інвестиційні зобов'язання та

інші обов'язки приватних партнерів. З метою попередження зловживань Регламент встановлює досить жорсткі вимоги до спільного підприємства/СП за участі партнерів інституційного ДПП шляхом встановлення ґрунтовних загальних вимог та такого СП, а саме щодо: мети і принципів створення СП, оперативних цілей та завдань таких СП, правового становища членів та партнерів СП, їх внесків; організаційної структури СП, в тому числі органів СП (правління, виконавчий директор, дорадчі органи, серед яких – група представників держав-членів та асоційованих держав, які беруть участь в СП, науковий консультативний орган, а також група зацікавлених осіб як факультативний орган); фінансового забезпечення, звітності, аудиту, внутрішніх ревізій та ін.; до персоналу СП, їх привілеїв, імунітету, відповідальності, порядку вирішення конфлікту інтересів; припинення СП. Друга частина зазначеного Регламенту присвячена особливостям правового становища окремих СП в різних сферах (охороні здоров'я, авіації, залізничного транспорту, цифровізації та ін.).

Положення Регламенту 2021/2085 свідчать про визнання Європейським Союзом важливості інституційної форми ДПП за участі держав-членів ЄС та бізнесу для вирішення стратегічних завдань ЄС, а також про ґрунтовність регулювання відносин (175 статей) з метою забезпечення ефективності функціонування такого партнерства, попередження зловживань в процесі функціонування створеного партнерами СП, урахування особливостей окремих СП щодо реалізації поставлених перед ними завдань в певних сферах. Особливо важливим з точки зору такого інвестування щодо вирішення на практиці глобальних проблем спільноти є можливість участі в партнерстві на боці державного партнера кількох дружніх держав (у передбаченому зазначеним актом випадку – членів ЄС), що дозволяє акумулювати великі кошти/ресурси для вирішення відповідних проблем кількох держав та/або спільноти в цілому.

Для України цей досвід ЄС важливий з огляду можливості використання такого ефективного правового механізму залучення інвестицій кількох дружніх держав і суб'єктів бізнесу (вітчизняного та іноземного) до реалізації пріоритетних інвестиційно-інноваційних проектів, які потребують великих коштів. Перевага такого механізму незаперечна з точки зору більш сприятливих для партнерів-інвесторів можливостей, ніж надання безоплатної допомоги, за що Україна вдячна країнам-донорам.

Відбудова України, зміцнення її обороноздатності важливі для захисту Європи (центру та заходу) від агресивного путінського режиму, що нарешті усвідомлюється західними політиками. Членство України в ЄС дозволило б залучити її членів до вирішення проблем підвищення обороноздатності Європейського Співтовариства в цілому, використовуючи набутий Україною досвід на відсіч російського агресора. Проте про членство України в ЄС поки що можна говорити в ракурсі перспективи. Тому Україні доцільно використати важливий досвід ЄС з урахуванням наявних можливостей, в т.ч. щодо нормативно-правового регулювання відносин державно-приватного партнерства. У зв'язку з цим принагідно згадати, що в чинній редакції Закону України «Про державно-приватне партнерство» [23] відсутні положення про інституційну форму партнерства, а тим більш – про можливість співпраці в межах одного ДПП двох і більше держав (України та дружніх країн) нарівні з представниками бізнесу. Однак, крім прогаєлих в Законі України «Про державно-приватне партнерство», існує і міжнародна правова складова, адже в подібному до європейського партнерстві мають брати участь дві і більше держав і приватний бізнес, а, отже, між такими державами мають бути відповідні договірні відносини. Для держав-членів ЄС цієї проблеми не існує, оскільки їх участь в Європейському Співтоваристві та обов'язок дотримання актів ЄС [24, ст. 249] закріплена в договорі про заснування Європейської Спільноти [24].

Важливість партнерських відносин у справі економічної та технологічної співпраці підкреслено і у відносинах України з Великою Британією/Об'єднаним Королівством (країною, що вийшла зі складу ЄС) у формі UK-Ukraine TechBridge (британсько-український технічний міст) [25], метою якого є співпраця технологічного бізнесу двох країн, підвищення стійкості та подальший розвиток українського технологічного сектору, незважаючи на виклики війни.

Не менш важливе значення для України має долучення України до програми «Цифрова Європа» [26] та відкриття ЄС Офісу з оборонних інновацій [27]. Та. Попри надану ЄС та його країнами-членами Україні з початку повномасштабної російської військової агресії допомогу (фінансову, економічну, гуманітарну та військову), загальний обсяг якої наближається до 90 мільярдів євро, ЄС виявив слабкі місця у власній системі оборони й безпеки, спроможностях європейської оборонної промисловості, і наразі докладає активних зусиль для їх зміцнення. Співпраця з Україною дозволить використати її досвід нових оборонних технологій в складних умовах повномасштабної війни, розв'язаної російським сусідом. Одним з головних пунктів першої в історії ЄС Європейської промислової оборонної стратегії стане програма оборонних інвестицій, з пріоритетом на здійснення спільних оборонних замовлень в рамках ЄС з урахуванням досвіду збройних конфліктів у світі, що стане потужним сигналом для європейської оборонної промисловості для впровадження інновації в оборонне виробництво [27] .

Отже, інвестування в сучасну епоху нерозривно пов'язане з використанням новітніх технологій, провідне місце серед яких посідають цифрові технології, правовому забезпеченню застосування яких приділяється увагу в переважній більшості країн світу з Україною включно. Відповідно, друга проблема, на висвітлення якої спрямована ця стаття, - це вдосконалення законодавства про цифровізацію в Україні та питання, що залишаються невирішеними та/або потребують нових підходів до розв'язання. Серед них: проблема уніфікації термінології, захист прав цифрових споживачів, орієнтація антимонопольно-конкурентного законодавства на нові механізми захисту економічної конкуренції на цифровізованих ринках з урахуванням положень відповідних актів ЄС тощо [5, с. 49-51] . Попри наявність значної кількості праць на цю тематику [1; 5; 6; 7; 8; 19] та небезуспішні спроби законодавця протягом останніх років щодо вдосконалення законодавства, що регулює відносини цифровізації (прийняття низки нових законів: «Про електронні комунікації» [28], «Про стимулювання розвитку цифрової економіки» [29], «Про Національну програму інформатизації» [30], «Про цифровий контент та цифрові послуги» [31], нової версії Закону «Про захист прав споживачів» [32], оновленої редакції Закону «Про електронні довірчі послуги» під назвою «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [33] та ін.), досі мають місце істотні вади цієї гілки законодавства України, що несприятливо впливають на соціальну спрямованість цифровізації як важливої функції держави (Конституція ж України [34] досі не містить жодних положень щодо цих важливих відносин в житті української держави та українського суспільства, що також є істотною прогалиною в правовому забезпеченні вкрай важливої складової суспільного життя).

Отже, попри значну кількість актів, законодавство, що регулює відносини цифровізації, містить низку вад, які несприятливо позначаються на забезпеченні державою його соціального спрямування, тобто врахування інтересів не лише всіх основних учасників зазначених відносин, а насамперед – найбільш незахищених (малих і середніх суб'єктів цифрового підприємництва, цифрових споживачів. Щодо останньої категорії законодавець прийняв низку законів [29; 31; 32], що закріплюють деякі механізми захисту прав цифрових споживачів (споживачів цифрових послуг), проте їх положення щодо низки понять та відносин не уніфіковані. Так, поняття цифрової послуги закріплюється в низці законів, як і механізми захисту прав цифрових споживачів (споживачів цифрових послуг) залежно від сфери/ринку виникнення таких відносин (електронної комерції, фінансових послуг, електронних комунікаційних послуг, хмарних послуг тощо).

Разом з тим, варто підкреслити здобутки українського законодавця у справі вдосконалення правового регулювання відносин цифровізації: запровадження дієвих елементів захисту прав цифрових споживачів (споживачів цифрових послуг) попри повномасштабну війну Україна, за свідчує продовження руху до нових надбань цифрового майбутнього, про що свідчать відповідні положення законів «Про захист прав споживачів» [32] та «Про цифровий контент та цифрові послуги» [31]; також Україна набуває досвіду розбудови превентивних засобів захисту персональних даних своїх громадян. Законом

України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів» передбачено можливість створення резервних копій державних інформаційних ресурсів та систем на окремих фізичних носіях у зашифрованому вигляді та їх зберігання, у тому числі за межами України (зокрема в закордонних дипломатичних установах України) протягом періоду дії правового режиму воєнного стану в Україні та шести місяців після його припинення чи скасування [35]; як превентивний зсіб захисту персональних даних своїх громадян нашою державою забороняється розміщення та зберігання резервних копій державних інформаційних ресурсів та систем на території України, де органи державної влади України тимчасово не здійснюють свої повноваження, територіях держав, визнаних Верховною Радою України державами-агресорами, територіях держав, щодо яких застосовані санкції відповідно до Закону України «Про санкції», та територіях держав, які входять до митних та воєнних союзів з такими державами [35, ч. 2 ст. 38].

Чимало фахівців вважають, що Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги» значно сприятиме зміцненню цифрового бренду України за кордоном та демонструватиме наші цінності правового забезпечення розвитку технологій цифрової економіки та суспільства. Прийняття цього Закону було обумовлено необхідністю імплементації у національне законодавство України Директиви 2019/770 Європейського Парламенту і Ради Європи щодо деяких аспектів, що стосуються контрактів на постачання цифрового контенту та цифрових послуг як сучасного нетипового блага (Directive (EU) 2019/770 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content and digital services [36]).

Слід визнати цінність потенціалу Закону «Про цифровий контент та цифрові послуги» також з точки зору внесенні важливих змін до Цивільного кодексу України. Йдеться про доповнення переліку об'єктів цивільних прав оновленим різновидом, а саме - цифровими речами (що свідчить про законодавче визнання факту існування об'єктів цивільних прав у матеріальному світі та/або цифровому середовищі). Знаковим нюансом нововведення стає обумовлення самої сутності та форми цифрових речей як об'єктів цивільних прав, а також регламентація особливості набуття цивільних прав і обов'язків щодо них, особливості їх здійснення та припинення. Нова, доповнена вищезгаданим законом, стаття 179-1 ЦК закріплює визначення цифрової речі як блага, яке створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність. Проте це поняття співвідноситься, але не співпадає, з визначенням цифрового контенту, що може мати передбачаються далекоглядні наслідки. Крім того, існує проблема «розведення» закріплених Законом «Про цифровий контент та цифрові послуги» понять цифрового контенту та цифрової послуги з точки зору правових наслідків їх обігу, що важливо для практики застосування положень цього Закону. Отже, постає питання щодо необхідності прояснення сутності певних продуктів та деяких послуг, на які не поширюється дія зазначеного Закону.

Також існує проблема уніфікації поняття цифрової послуги як такої з метою визначення особливостей таких послуг на певних ринках (цифрового контенту, електронних комунікацій, хмарних послуг, фінансових послуг тощо). Вперше у законодавстві України термін «електронна послуга» визначено в Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні у значенні як «послуга, надана громадянам та організаціям в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій» [37]. А вже менше ніж за десять років важливою новацією (згідно нового Закону) відбувається запровадження суб'єктивних та об'єктивних критеріїв, яким мають відповідати цифрова послуга (остання визначається як послуга, що надає можливість споживачу створювати, обробляти, зберігати та поширювати дані у цифровій формі або отримувати доступ до таких даних, а також здійснювати будь-які інші дії з даними у цифровій формі, що були створені чи завантажені споживачем або іншими користувачами такої послуги. До цифрових послуг належать, зокрема такі, що дають змогу створювати, обробляти, отримувати доступ або зберігати дані в цифровій формі, включаючи хостинг файлів, обробку текстів або гри, які пропонуються в середовищі хмар-

них обчислень і соціальних мережах [31, ст. 2]).

За оцінкою О.Загнітком, попри незаперечні переваги Закону "Про цифровий контент та цифрові послуги", він не позбавлений недоліків: «...висока імовірність, що положення нового Закону конкуруватимуть з нормами раніше ухвалених законодавчих актів, як-от, щодо "суб'єктивності" чи "цифрової речі" [38].

Отже, попри врахування відповідних положень права ЄС та запровадження нових правових механізмів у справі цифровізації економічної сфери, досі не досягнуто уніфікованого підходу до формування вітчизняного правового поля щодо відносин цифровізації. Зокрема, не уніфіковано не лише низка понять (цифрової послуги, зокрема) та правових механізмів захисту прав вразливих (через вік, стан здоров'я, інших обставин) категорій цифрових споживачів (включно з обов'язком постачальниками цифрових послуг надання споживачам відповідної інформаційної допомоги щодо використання цифрових ресурсів в доступній для таких споживачів формі), як і забезпечення права таким споживачам використовувати традиційні для аналогової економіки форми взаємодії з продавцями/постачальниками з огляду на відсутність можливостей (знань, засобів, коштів для їх використання) користування цифровими послугами.

У зв'язку з цим доцільно згадати про повноваження Мінцифри [39], в т.ч. щодо формування та реалізації державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян, а також положення Закону «Про стимулювання розвитку цифрової економіки» [29] щодо видів діяльності резидентів Дія Сіті, здійснення яких стимулюється шляхом запровадження правового режиму Дія Сіті діяльності [29, ч. 4 ст. 4], зокрема, навчання комп'ютерній грамоті (цифровій грамотності). Якщо цифрова освіта молоді забезпечується у відповідних навчальних закладах, то споживачам, які більшу частину життя прожили в аналоговому світі, увага приділяється набагато менша, що особливо боляче відбивається в умовах воєнного стану, коли значна частина громадян молодого та середнього віку виїхала за кордон (відтак, громадяни похилого віку та/або обмежені в можливостях отримання відповідних знань через хворобу нерідко залишаються без підтримки, в т.ч. з токи зору використання цифрових ресурсів при отриманні необхідної інформації про роботу постачальників комунальних послуг, зв'язку з ними, надання показань лічильників тощо). Разом з тим, Директива ЄС про електронну комерцію від 8 червня 2000 року [40] в ст. 19 передбачає необхідність створення державами-членами контактних пунктів, з яких одержувачі послуг та постачальники послуг можуть отримати загальну інформацію: про свої права та обов'язки; про механізми подання скарг та відшкодування збитків у випадку спорів, включаючи практичні аспекти, залучені при використанні таких механізмів; отримати детальну інформацію про органи, об'єднання чи організації, з яких вони можуть отримати подальшу інформацію чи практичну допомогу.

Про складність завдань щодо інформатизації (цифровізації) свідчать Завдання Національної програми інформатизації на 2022-2024 роки [41], кожне з яких потребує адекватного правового забезпечення. Відповідно, має вдосконалюватися законодавство, що регулює відносини цифровізації як складової інформатизації, яке вже містить велику кількість актів різною юридичної сили, проти досі не зазнало систематизації через відсутність стрижневого акта – Цифрового кодексу України, який має закріпити визначення основних понять, що використовуються в цій сфері, закріпити ключові засади створення та використання цифрових ресурсів в усіх сферах суспільного життя, а також бути орієнтиром для визначення особливостей відносин цифровізації у відповідних сферах, що регулюються іншими кодексами (Цивільним, Господарським, Земельним, Податковим тощо) та спеціальними законами («Про охорону навколишнього природного середовища» та ін.). Проте в першу чергу законодавець має закріпити положення про цифрові права та цифрові обов'язки громадян в Конституції України, оскільки такі права потребують захисту, а цифрові обов'язки (включно з обов'язком не зловживати цифровими правами та цифровими можливостями) – неухильного дотримання з метою забезпечення реалізації на практиці в нинішню, вже цифрову, епоху соціального спрямування вітчизняної економіки.

Висновки:

- необхідність подолання наслідків російської агресії проти України, що потребує колосальних і, відповідно, завеликих для постраждалої війни України коштів, зумовлюють необхідність пошуку джерел для інвестування повоєнної відбудови України з відповідним правовим забезпеченням;
- попри реакцію українського законодавця на зміни в суспільному житті України, спричинені війною, в т.ч. запровадження нових стимулів для інвесторів [10; 11; 12; 15; 16; 42], однак приватне інвестування не спроможне покрити потреби України в колосальних коштах на повоєнну відбудову, як і безоплатна допомога дружніх держав;
- відповідно, на перший план виходить необхідність залучення коштів дружніх держав на оплатних засадах, що забезпечує статус інвестора-партнера; прикладом правового забезпечення такої форми інвестування є Регламент ЄС 2021/2085 від 19.11.2021 р. щодо інституційного публічно-приватного партнерства [21];
- державно-приватне партнерство – важливий економіко-правовий механізм не лише для забезпечення повоєнної відбудови, але й у справ національної безпеки, що віддзеркалено в Стратегії національної безпеки України [43];
- подібне до передбаченого вищезазначеним Регламентом ЄС партнерство могло б стати у пригоді Україні за умови доповнення Закону України «Про державно-приватне партнерство» [23] відповідними положень щодо інституційного партнерства та можливості участі в ньому, крім України, її органів місцевого самоврядування та бізнесу, інших (дружніх) держав за умов укладення з ними (державами-претендентами на участь в такому партнерстві) відповідних угод;
- важливою сферою інвестування (як в умовах війни, так і повоєнної відбудови) є цифровізація як складова інформатизації, ефективність якої доведено протягом останніх років в різних сферах (як військовій, так і суто цивільній);
- значну роль в забезпеченні соціального спрямування цифровізації (урахування найактуальніших суспільних потреб та типових законних інтересів численних учасників суспільства) відіграє її правове забезпечення;
- попри прийняття останніми роками значної кількості актів законодавства, що регулюють відносини цифровізації, досі не досягнуто належне правове забезпечення цих відносин через низку чинників як об'єктивного (складність відносин, їх динамізм, недостатній рівень дослідження наслідків використання певних цифрових технологій на зразок штучного інтелекту), так і суб'єктивного характеру (повільність реагування законодавця на зміни у відносинах цифровізації, зволікання з розробкою та прийняттям Цифрового кодексу України);
- ефективність такого забезпечення безпосередньо залежить не стільки від кількості актів законодавства, як їх систематизації – приведення у струнку системи, стрижнем якої мають стати майбутні положення Конституції про цифрові права та цифрові обов'язки громадян та Цифровий кодекс України, питання розробки та прийняття якого все ще залишається невирішеним.

Посилання:

1. Струтинська І.В. (2020). Цифрова трансформація як імператив інноваційного розвитку бізнес-структур. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України, Тернопіль; Запорізький національний університет Міністерства освіти і науки України, Запоріжжя, 2020. С.353 (487 с.)
2. Гринів В., Клепанчук О. (2023). Роль інвестиційних процесів у післявоєнній відбудові торговельної галузі України. Scientific journal “MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS “. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-24>.

3. Шаповалов М. (2023). Концептуальні засади післявоєнного відновлення економіки України. Молодий вчений. 2023. № 6(118). С. 99-104. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-20>.
4. Гришко В. І., Киричук Б. С. (2022). Євроінтеграція як запорука післявоєнного відновлення України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. Вип. 4. С. 30-36. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.1.5>.
5. Вінник О. Право цифрової економіки України: навчальний посібник. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2023. 270 с. (електронне видання). <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/630>. (49-51 проблеми законодавства)
6. Шаповалова О.В. Проблеми досягнення балансу цифрової зрілості держави та суспільства. Актуальні проблеми права: теорія і практика: збірник наукових праць. Київ, 2022. №2(44). С. 24-32.
7. Інна Таптунова, Маріанна Казацька (2021). На шляху до єдиного цифрового ринку ЄС: електронна комерція. Дослідження політики в контексті імплементації Додатку XVII-3 Угоди про асоціацію. URL : https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/ucerp_report_e-commerce_31.05.2021.pdf (дата звернення: 10.02.2024).
8. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Січень 2024 року. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://www.niss.gov.ua/news/komentariv-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-sichen-2024> (дата звернення: 04.03.2024).
9. Москальов М.А., Москальов А.А. (2016). Моделі взаємодії бізнесу і держави в умовах сучасних трансформацій // мукачівський державний університет: економіка і суспільство, 2016, випуск № 5, С. 14-18. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/3.pdf (дата звернення: 04.04.2024).
10. Марчук І, Цівкач С. (2023). Еволюція та нові можливості "інвест-нянь". URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/11/704144/> (дата звернення: 01.11.2023).
11. Гришанова Н. (2023). Ухвалено Закон, що розширить можливості для реалізації інвестиційних проєктів в Україні. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/221513_ukhvaleno-zakon-shcho-rozshirit-mozhliivost-dlya-realzats-nvestitsynikh-proktv-v-ukran (дата звернення: 01.11.2023).
12. Жариков А. (2023). Україна може залучити до \$130 млрд приватних коштів на відбудову: у Світовому банку розповіли як. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/10/26/705889/> (дата звернення: 11.11.2023).
13. Скільки Україні коштує війна: Шмигаль ошелешив сумою. (2023). URL : <https://tsn.ua/ato/skilki-ukrayini-koshtuye-viyna-shmigal-osheleshiv-sumoyu-2383519.html> (дата звернення: 03.08.2023).
14. Завдані російським вторгненням збитки екології сягають 2 трильйонів гривень, - Міндовкілля. (2023). URL https://censor.net/ua/news/3439896/zavdani_rosiyiskym_vtorgnennyam_zbytky_ekologiyi_syagayut_2_trylyioniv_gryven_mindovkillya (дата звернення: 27.08.2023).
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями: Закон України від 9 серпня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3311-20#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
16. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення: 26.10.2023).
17. Світовий банк назвав нову суму для післявоєнної відбудови України. (2024). <https://psm7.com/uk/vojna-s-rossiej/vsemirnyj-bank-nazval-novuyu-summu-dlya-poslevoennogo-vosstanovleniya-ukrayiny.html>. (дата звернення: 26.02.2024).
18. Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: інноваційний вимір: колективна монографія / за ред. д.е.н. Омеляненка В. А. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань. 2022. 280 с.
19. Біла С., Посна В., Шевченко О. (2023). Інноваційний розвиток як чинник повоєнної відбудови економіки України. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. Том 8 № 1 (2023). DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.10-16>.
20. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. Червень 2023 року. 235 с. URL : https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf (дата звернення: 11.11.2023).
21. Council Regulation (EU) 2021/2085 of 19 November 2021 establishing the Joint Undertakings under Horizon European and repealing Regulations (EC) No 219/2007, (EU) No 557/2014, (EU) No 558/2014, (EU) No 559/2014, (EU) No 560/2014, (EU) No 561/2014 and (EU) No 642/2014 . ST/12156/2021/INIT. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R2085> (дата звернення: 26.03.2023).
22. Horizon Europe - Research and innovation. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (дата звернення: 11.11.2023).
23. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 року. URL: <https://zakon>.

rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text (дата звернення: 07.10.2023).

24. Договір про заснування Європейської Спільноти (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (06.03.2024)

25. UK-Ukraine TechBridge Launch <https://techukraine.org/2023/06/22/uk-ukraine-techbridge-launch/> (дата звернення: 10.03.2024).

26. Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа»: що це означає. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-doluchylasia-do-prohramy-tsyfrova-ievropa-shcho-tse-oznachaie> (дата звернення: 10.03.2024).

27. ЄС відкриє у Києві Офіс з оборонних інновацій – Урсула фон дер Ляен. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3833319-es-vidkrie-u-kyievi-ofis-z-oboronnih-innovacij-ursula-fon-der-laen.html> (дата звернення: 04.03.2024).

28. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 04.03.2024)

29. Про стимулювання розвитку цифрової економіки: Закон України від 15.07.2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

30. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 04.03.2024)

31. Про цифровий контент та цифрові послуги: Закон України від 10 серпня 2023 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

32. Про захист прав споживачів: Закон України від 10.06.2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20> (дата звернення: 04.03.2024).

33. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

34. Конституція України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

35. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів: Закон України від 15.03.2022 № 2130-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2130-20#Text> (дата звернення: 09.01.2024).

36. Directive (EU) 2019/770 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content and digital services. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32019L0770>. (дата звернення: 09.03.2024).

37. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження, Стратегія України від 15.05.2013 р. № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.01.2024).

38. Загнітко О. Огляд Закону України "Про цифровий контент та цифрові послуги". https://jurliga.ligazakon.net/analytics/223718_oglyad-zakonu-ukrani-pro-tsfrovij-kontent-ta-tsifrov-poslugi (дата звернення: 09.01.2024).

39. Положення про Міністерство цифрової трансформації (Мінцифри): затв. постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12> (дата звернення: 10.02.2024).

40. Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради "Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку" ("Директива про електронну комерцію") від 8 червня 2000 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224#Text (дата звернення: 10.02.2024).

41. Завдання Національної програми інформатизації на 2022-2024 роки: затв. Постановою Верховної Ради України від 8 липня 2022 року № 2360-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2360-IX#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

42. Про внесення змін до Закону України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків: Закон України від 22 листопада 2023 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3497-20#Text> (дата звернення: 04.03.2024).

43. Стратегія національної безпеки України: затв. Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (дата звернення: 05.07.2023).

Статтю було подано	12.03.2024	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	20.03.2024	The article was revised
Статтю було прийнято	22.03.2024	The article was accepted